

עירובין כא: - כב

משה שווערד

1. הגהות יעב"ץ

ולגבי הקיר וכיכ חנניס מחץ מיכ: שם אומר שגמח פ"כ דבר ודבר של פורה שלשה אלפים משל ט'. ר"ב הכורה נקראה . כתיב כאשר יאמר מלך הקדמוני . לפי שהיה המשל נסאד ונאסן המשל המכוון . כן ד"ת משלים ותחתיה נטוים בארץ הנדרשים . ודברי סופרים מגלים שמדקתיה של פורה והדברים אחרים המעוררים שיהי וצורה . לכ"א [בסוף מגילת פ"ט]

2. ספר מגדים חדשים

שאמר שלמה על כל דבר ודבר של תורה שלשת אלפים משל, על כל דבר ודבר של סופרים חמשה ואלף טעמים. פירש"י משל, טעם. והנה מ"ש על כל דבר ודבר כו', לכאורה לאו דוקא, דמנינו דפרשת פרה אדומה לא ידע טעמה, וכמ"ש במד"ר פ' חוקת (פי"ט, ג) ובקה"ר (פ"ז, כג), אחר שלמה על כל

אמנם יש לדקדק בלשון הרמב"ם שכמו, שהמלך שלמה הבין "רוב" הטעמים של כל חוקי המורה, משמע שאף המלוות שהשיג טעמם לא הגיע עד תכליתה, שלא נגלו לו רק רוב הטעמים ונשארו עדיין טעמים כמוסים אף ממנו ויש להביא מקור לזה מדברי המד"ר פ' אמור (פ"ה, טו), אחר כל אותו החכמה שכמו בשלמה כו', ישב לו חמיה על ד' מינין הללו שנאמר שלשה המה נפלאו ממני, ג' המה פסח מנה ומרור, וארבעה לא ידעתיס אלו ד' מינים שכלולב שנקש לעמוד עליהם

כו'. וביפ"ת שם כתב אף שפסח מנה ומרור טעמים מבואר בכחוב, להיות המלוות מיוסדות על טעמים עמוקים נעלמים מדעות בני אדם זולת הגולה מהם, לכן רמז לג' אלו שיש בהן טעם מפורש, לומר שעכ"ז יש להם טעמים עמוקים נפלאו ממנו, וכל שכן שאר המלוות שלא נשיג בהם טעם ע"ש וע"ע במדרש חהלים (ממור ט, ז) בקש שלמה לעמוד על עסקי פרה אדומה כו', ועוד בקש שלמה לעמוד על מתן שכרה של פורה כו', בקש לעמוד על מתן שכרן של לדיקים כו' ע"ש.

3. מהרש"א על עירובין דף כא/ב

לימד דעת גו' דאגמריה כו'. מלת דעת מפורש במקום אחר ע"ש רה"ק והיינו היכא דכתיב גבי חכמה ובינה כפרש"י בחומש אבל הכא לא כתיב גבי חכמה ובינה גם דעת את העם דהיינו כלל ישראל לא שייך בהו שיבואו לידי רה"ק וע"כ אמרו דהיינו לימד דעת כלל העם דאגמריה בסימני טעמים שע"י פיסוק טעמים שלימד אותם ידעו ויבינו טפי לאסברה בדדמי ליה וק"ל:

• "קדמא ואזלא"

4. ספר תפארת ישראל - פרק סג

ובפרק עושין פסין (עירובין דף כ"א ע"ב) קווצותיו תלתלים אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תלי תלים הלכות שחורות כעורב במי אתה מוצאם במי שמשכים ומעריב עליהם בבית המדרש. רבה אמר במי שמשחיר עליהם כעורב רבא אמר במי שנעשה אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב ע"כ. ביארו בזה כי אלו תלי הלכות שמורים עליהם הקוצים הם השגות הנבדלים מן עולם הזה רחוקים מן האדם שהוא גשמי, ולפיכך אמר במי אתה מוצא במי שמשכים ומעריב עליהם כלומר שהוא פונה מענין העולם הזה ומשכים ומעריב על השגות האלו בו אתה מוצא אותם כי אי אפשר שימצא אלו השגות כאשר הוא פונה אל עולם הגשמי, ולרבה עוד יותר דצריך להשחיר עצמו והיא סלוק הגשמות שלו ובוה ראוי לקנות ההשגות האלו הנבדלים מן האדם. ולמאן דאמר עד שנעשה אכזרי על בניו הוא עוד מדרגה יותר ממי שהוא משחיר עליהם עד שאינו מרחם על בניו, ודבר זה מבוואר כי מי שאינו מרחם על פרי בטנו הוא גובר על הטבע שלו ובשביל כך הוא קונה אלו ההשגות הנבדלים מן האדם הגשמי.

5. ספר בניהו בן יהוידע על עירובין דף כב/א

שם היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם. נראה לי בס"ד הכונה על פי מ"ש המפרשים ז"ל הא דשכר מצות בהאי עלמא ליכא, מטעם דקיימא לן אין שכירות משתלמת אלא לבסוף, וכל ימיו של אדם הוא כפועל, וכשימות שנעשה חפשי מן המצות אז יקבל שכרו, וכל זה בשכר מצות שיש להם סוף בזמן המיתה, אבל עסק התורה אין לו סוף ואין לו הפסק, שגם אחר פטירה מעולם הזה הוא נוהג אצל הנפש שעוסקת בתורה בישיבות הצדיקים, כמו שכתוב בגמרא תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר [תהלים פ"ד ח'] ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון, וגם הגוף בקבר שפתותיו דובבות בתורה כמו שאמרו רבותינו ז"ל על הפסוק [שיר השירים ז' י'] דובב שפתי ישנים. וזאת שאמר היום לעשותם ולא למחר לעשותם איירי על מעשי המות שיש להם סוף בזמן מה שאין כן בלימוד התורה, ולכן אמר לעשותם ולא אמר ללמדם, וכיון שיש להם סוף והפסק כי למחר נעשה חפשי מן המצות, לכן היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם דאין שכירות משתלמת אלא לבסוף, מה שאין כן שכר תורה אפשר שישתלם גם בעולם הזה ואין לה הפסק:

6. ספר חנוכת התורה - שמות פרק כ פסוק יב

איתא במדרש כל מה שישיראל אוכלים בעולם הזה אינם אוכלים אלא בשביל שכר האמונה. ותמוה מפני מה דוקא בעבור זאת. ויש לפרש דהנה באמת קשה אמאי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא הא כתיב ביומו תתן שכרו. וצריך לומר דהא קיימא לן דאם שכר את הפועל על ידי שליח אינו עובר משום בל תלין דהבעל הבית יכול לומר אני לא שכרתיך והשליח אומר הא לא עבדת אצלי. והנה התורה ניתנה לנו על ידי שליח זה משה רבינו עליו השלום משום הכי אינו עובר משום בל תלין. והנה איתא בגמרא ובמדרש דשני דברות הראשונות אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו. אם כן לפי זה אתי שפיר דכל מה שישיראל אוכלים בעולם הזה הוא מכח שכר אמונה. דהא מצות אמונה מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו ולא על ידי שליח אם כן מחויב ליתן השכר תיכף ביומו:

7. עיון יעקב

אמר ר' אילא לשאליו כוא דלא יאחר אכל מאחר כוא לנדיקים גמורים. נראה דר' אילא כא לאוסיף על ר' יואש בן לוי גלא תאמר דלא יאחר לרשעים אכל מקדים להם שכרם מיד ולנדיקים אינו מקדים ואינו מאחר רק נדרן במחשבתו לכן קאמר לנדיקים מאחר לגמרי שכרם לפוס' ב' ונ"ל כמעט כי כל דרכי חסד כי נטועל נתיב ביומו תתן שכרו וכל תלין ואין כנע"ם עובר משום בל תלין אלא כי נטועל נתיב שכרו כדאיתא בש"ס דנימ ונח"מ סי' ש"ט לכן כרשע צדק עשייתם שלא לשם לקבל פרס לכן משלם לו קב"ה שכרו מיד כנעשהו מאה"ב לנדיקים גמורים שעובדין שלא ש"ת לקבל פרס לפיכך כנע"ה תהום שכרם נשקב וע"ל וואו עיקר דמחשבתו שם דהין כנע"ה עובר על כלאוין כג"ל אלא דקא ביוס שגלם שפירחו ופשוטו וכדאיתא במח"י שם סיה שכיר גאם שכיר שנוע נאיתו יוס גילא נוכח שכר פשוטו ואטו כל ימינו אטו משועבדים להקב"ה לעבודתו כדכתיב והגית בו יחס וילכ ואי אהב בן חרין לינטל ממנו עד שימיה דאז חסדי מן החורה ומן המטות לכן אין קב"ה משלם שכרו נעו"ו רק נעו"ב זה כוונת לשון הש"ס כיוס לעשייתם ולא למחר לעשייתם אלא חסדי מן כמחשבתו לכן כיוס לעשייתם ולמחר לקבל שכרם. וכל זה כנדיקים ששולחן אליהם לא כן כרשעים כשעבדין מאוס פעם אחת ואח"כ יושב ונשאל ואינו עונד להקב"ה תמיד לכן קב"ה אינו מנקה עבודתו כגרוס ומשלם לו פשוטו מיד כאלו נשאל ימי שכירתו ועבודתו ואינו תתן עוד כשימושו וק"ל:

8. חדושי הר"ן על עירובין דף כב/ע

גמ' אבעיא להו ר' יהודה בור ופסין קאמר או דילמא בור בלא פסין קאמר מי אמרי' אדם [נותן] עיניו בבורו ולא גזרינן וכו'. תמהני ואפי' לא גזרינן היכי שרי לטלטל בהקף שהוא יתר מבית סאתים, וניחא לי דהכא היינו טעמא דכיון דרבנן אצרוך להרחיק כדי ראשה ורובה של פרה אינו בדין שאותן שתי אמות שהוא מרחיק מפני תקנת חכמים שיהו אוסרות עליו דלא אחמור רבנן כולי האי שתהא תקנתם אוסרת, הלכך הכא ודאי פשיטא דשרי מיהו מבעיא לן אי אית לן למיסר הכא משום גזרת קרפף בעלמא דאדם עיניו במחיצתו או דילמא אמרינן דעיניו בבורו שהוא עושה אותו רחב ברצון עצמו ולא גמר ממחיצתו דמידע ידע דמשום דהני שתי אמות על כרחו הוא עושה אותן מפני תקנת חכמים דמשום הכי אינן אוסרות עליו ומשום הכי אמר ר' שמעון בן אלעזר ולא אמרו להרחיק אלא כדי ראשה ורובה של פרה כלו' דכיון שאין אנו מתירין יותר מבית סאתים אלא מפני שהוא מוכרח בכך מפני תקנת חכמים אין אנו [צריכים] להתיר אלא מה שהטילו עליו חכמים בלבד:

9. ספר שערים מצוינים בהלכה

דף כב. כל אויר שתשמישו לדירה כו'.
פרש"י אם תשמישו לדירת אדם
לכניסה וליציאה תמיד. צ"ע קצת, דהא לעיל
(יח. ד"ה חצר) פרש"י, דהני פסי ביראות
הואיל ומימיהן ראוין לשתיית אדם, תשמיש
דירה מעליהא הוא, והא הפסי ביראות אינן
עשוין לתשמיש תמיד. וי"ל עפמש"כ התוס'
(שם ד"ה ואפילו) דהרבה קולות יש בעניני
פסי ביראות משום מצות עולי רגלים. ל

10. יד בנימין

דף כ"ב ע"ב בגמ' אלימא משוס דמקיף לה
סולמא דנור מחד גיסא
ומחמא דגדר מאידך גיסא, לכאן סמוה דהא
אכתי ליכא אלא ב' מחיצות ואין מועיל אלא לר'
יהודה דסובר ב' מחיצות דלורייחא, ואילו מדברי
התוס' מנאר דלליבא דרבנן קא פריך.
והנראה דל"ל דסולמא דנור ומחמא דגדר היו
מקיפין משלש רוחות או יותר וכ"כ

11. תוספות עירובין דף כב/ב

דילמא מעלות ומורדות קאמרת - ודווקא בארץ ישראל כדמפרש טעמא בסמוך יהושע אוהב ישראל היה אבל בחוצה לארץ חייב ואליבא דר' יהודה אבל לרבנן אפי' בחוצה לארץ פטור דלא אתו רבים ומבטלי מחיצה ותימה דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה רה"י ע"י סולמא דנור ומתנא דגדר ובבל נמי דמקיף לה דיגלת ולא אתו רבים ומבטלי מחיצתן ולר' יוחנן דאמר בפרק הדר (לקמן ד' סז): קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אי' כור ואפי' כוריים הזורק לתוכו חייב והוא הדין אפי' לאלף כורים דמה שיעור יהיה וי"ל דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה כולי האי ואפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצה:

12. ריטב"א על מסכת עירובין דף כב/ב

שם דהא מקיף ליה פרת מחד גיסא ודגלת מחד גיסא פי' כמין גם. וכולי עלמא נמי לא ניחייב דהא מקיף ליה אוקיינו' פי' דכל שהוא עמוק עשרה טפחים חשיבא מחיצה כדאי' בפ"ק דשבת ובכל דוכתא ולהכי פרכינן דכיון דאמרת דאפי' המחיצות מרוחקים כל כך דין רשות היחיד א"כ אין רשות הרבים בעולם א"א וק"ל עד אימתי והא מרוחקים שיהו חשובות מחיצות לשוייה רשות היחיד דהא אמרינן דקרפף יותר מבי' סאתים בהוקף אפילו שלא לדירה רשות היחיד הוא מן התורה וכמה יהא שיעור אותו יותר מבית סאתים אומר רבינו הרב הגדול ז"ל דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות דאע"ג דלגבי שבת לא בעינן מחיצות הניכרות לדירתו כדאיתא בפ"ק דסוכה אפ"ה בעינן שיראה עצמו תוך מחיצות:

13. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קלט

בענין אם אפשר לעשות תיקון עירוב במאנהעטן שהוא נוא יארק ...
ענף ו והנה יש עוד שיטת הריטב"א בשם הרמב"ן שאיכא שעור בגודל רה"י במשך האורך והרוחב שהוא כל שאין המחיצות נראות לעומד באמצע. אך למה שרוצה המ"ב/או"ח/סי' שמ"ו סעי' ג' בבאור הלכה לפרש דברי הרמב"ן שהוא רק במחיצות שלא נעשו בידי אדם ליכא חשש זה. אבל הא ברשב"א בדף כ"ב מפורש שיש שעור לגודל רה"י וא"כ הוא גם במחיצות שנעשו בידי אדם וכן משמע שהריטב"א מפרש כן ברמב"ן. אך מסתבר לע"ד שיש בזה שעור ידוע מגמ' בכורות דף נ"ד שמע"ב =שמעשר בהמה= מצטרף כמלא רגל בהמה רועה וכמה הוא רגל בהמה רועה ט"ז מיל ומפרש בגמ' דקים להו לרבנן דשיתסר מיילי קא שלטא ביה עינא דרועה עיי"ש וא"כ מש"כ הרמב"ן שיהיה ניכר לעומד באמצע הוא ל"ב מיל ושטח כזה אולי ליכא במאנהעטן וא"כ הוא רה"י גם לשיטה זו ואף שלא נראו המחיצות מצד הבתים מסתבר שלא יתבטל בזה הרה"י שנעשה מהמחיצות. ואף שהרשב"א משמע דלא מפרש שעור שנראין דלכן אסיק בצ"ע כמה הוא השעור אין ספקו מוציא מידי פשיטותא דרמב"ן וריטב"א שהוא בשעור שנראין. אבל הריטב"א לא הזכיר לשון לעומד באמצע רק לשון תוך המחיצות משמע שאף בעומד אצל המחיצות מצד אחד צריך שיראה צד השני וא"כ הם רק ט"ז מיל וכדי שלא יהיה סתירה מלשון הריטב"א בשם הרמב"ן ללשון הנמצא בחדושי הרמב"ן גופיה מסתבר שכן מפרש הריטב"א לשון שעומד באמצע שכתב הרמב"ן שכוונתו רק

לתוך המחיצות ולא דוקא באמצע ממש אלא שכל תוך המחיצות קרא לשון באמצע. אבל אפשר שבאמצע דוקא שהם ל"ב מיל וכן הא מסתבר דכיון דלעומדין באמצע נראין המחיצות יש להחשיב להו מקום בין המחיצות לרה"י וממילא גם לכו"ע הוא רה"י דאין שייך להתחלק בדיניו לאלו מלאו ולכן אף שסתם הריטב"א וכתב לשון תוך המחיצות כוונתו לעומדין באמצע ולא כתב בפירוש משום שמוכן זה מאליו. ולכן אם ליכא ל"ב מיל הוא רה"י גם לשיטה זו. אבל אם איכא ל"ב מיל יש אולי לחוש גם לשיטה זו ביש ס' רבוא בעיר ובזה לא שייך שנהגו להקל שלא כשיטה זו מתרי טעמי חדא שלא היו בעיירות שלנו ס' רבוא ועוד שלא היתה עיר של ל"ב מיל וממילא יש לחוש גם לשיטה זו, ועיין במ"ב /או"ח/ סי' שס"ג בשער הציון אות צ"ד שהביא מס' גאון יעקב שהסכים לשיטה זו. ולמה שבארתי שהוא שיעור ל"ב מיל נמצא שאלף כורים הוא הרבה פחות ויהיה רה"י אף לשיטה זו ונצטרך לפרש בלשון התוס' /עירובין/ בדף כ"ב שנקטו הגוזמא וה"ה לאלף כורים דמה שיעור יהיה עיי"ש שהוא מחמת שלא אסקי אדעתייהו שיעור דמחיצות נראין לכן גם אלף כורין הוא הגוזמא לפרש מזה שאפילו שיעור היותר גדול הוא רה"י אבל הרמב"ן והריטב"א שסברי שיעור דנראין המחיצות אין מאלף כורין שום הוכחה שאין לזה שיעור דאלף כורין ויותר מזה עד ל"ב מיל הוא רה"י ורק יותר מל"ב מיל אינו רה"י...

14. חזון איש |או"ח קז:א|

א) עירובין כ"ב ז' תור"כ חילומא, ושמה כהם כוי חליבה דריי כוי וכ"כ בסמוך דריי דילמא, דמחילא שאינה עשוי בידי אדם מודו רבנן דאחו רביס ומצטלי מחילא, ולכאורה קשה דכא לא שייך אחו רביס ומצטלי מחילא אלא כשכרביס צוקעין דרך פרעות המחילות או שדריסת הרביס עייג המחילה, ובזה כיון שבמחילות אינן חולצין כראוי צפני בעוברין צפני מחילתיכו אצל רביס הסוכנים בשוקים וברחובות חוץ המחילות, לא מצטלי מחילות לעולם, שהרי דתוח נטולות צלינה עושין ירושלים רביי. אף שחוכה ס' רבוא וביא רוכלת העמים, ואיכ איי נמי סוגמא דלור כוי מחילה מטילתא וכן גידודי פרת אינן גדרסין וכן גידודי אוקיעים, ובריעצ"א כתב דלא חשיב מחילות אלא כל שרואה עלמו חוץ מחילות, ואפשר גם כונת חו"כ, אלא שלדעת הריטב"א אף באין רביס צוקעין חוץ המחילות לא חשיב מחילות, ונדעת חו"כ שסבויקף גדול כל כך שאין בני אדם עושין דוגמתו, אז אחו רביס שבחוץ המחילות ומצטלי מחילות, ולפי"ז צדיקף קטן אף באין המחילות פשויות בידי אדם, לא אמרינן אחו רביס ומצטלי מחילתא אף לפי חו"כ וכן משמע דמעלות ומורדות שבאי נמי אינן פשויות בידי אדם וכן שבילי בית גלגול, אלא כונתם מחילות שאינן נעשות בידי אדם כדוגמתן, וי"ע.

15. תוספות עירובין דף כב/ב

אלא לאו ר' יהודה - וא"ת ולוקמא כגון שיש שתי מחיצות גמורות דבהיא ודאי מודה ר' יהודה וי"ל דע"כ בשנפרצה מד' רוחות דאי בנפרצה מב' רוחות מאי איריא דלא ניחא תשמישתיה אפי' ניחא תשמישתיה נמי כדפריך לרבנן:

16. יד בנימין

שם בגמ', יהושע אוהב ישראל הי' כוי כל היכי דלא ניחא תשמישתא מסרה ליחיד, פי' וכיון דמדאורייתא מחילות גמורות נינהו אין צדיקת רביס מצטלת מחילות גמורות צמה שאינו שלהם, אצל אה"י רה"י שנפרצו מחילותי לרה"ר אע"ג דהוי דיחיד רה"ר גמורה הוי הר"ן ז"ל וכן עיי' בחוס'.